

Beweegonderwijs is meer dan bewegen

Reactie op het artikel van Karel Verweij: 'Wat bewegingsonderwijzers beogen' (LO Magazine Digitaal 7 2025) | Nick Keijser en Koen Lahnstein

Doelstellingen discussie

In een prachtig uitgebreid bonusartikel van Karel Verweij in LO Magazine Digitaal 7 2025 gaat hij de discussie aan met bewegingsonderwijzers die ruimer naar bewegen kijken. Volgens Karel moet een bewegingsonderwijzer zich vooral richten op het beter leren bewegen van een kind. Het gaat om intrinsieke doelen en niet om extrinsieke doelen. Een intrinsiek doel is over een hoger lijntje springen of een betere handstand maken en een extrinsiek doel is gezonder of slimmer worden door bewegen. Karel kijkt niet technisch naar bewegen, maar ziet bewegen als gedrag van een persoon in een groep. Deze relationele visie steunt op het gedachtegoed van Gordijn en andere Calo-docenten. De Calo-visie is sinds de jaren zeventig, tachtig en negentig van de vorige eeuw een invloedrijke vernieuwing van het bewegingsonderwijs. De ruimere kijk op bewegen is in de ogen van Karel in de afgelopen jaren uit de hand gelopen; bijvoorbeeld beweegactiviteiten als achterover vallen in de armen van medeleerlingen of een estafette met rekenopdrachten onderweg. Terecht wijst Karel erop dat dit geen goed beweegonderwijs is, omdat het bewegen zelf niet geproblematiseerd wordt, maar een ander soort probleem (expliciete doelen) centraal staat. Het lijkt erop dat Karel vindt dat bewegingsonderwijzers vooral gericht moeten zijn op beter leren bewegen (ook wel beweegvorming, kwalificatie). Terloops kunnen de twee

andere doeldomeinen Samen bewegen (groepsbinding/socialisatie) en Betrokken bewegen (persoonsvorming/subjectificatie) meegenomen worden. Maar die kunnen van Karel geen reden zijn er vooraf doelbewust op te plannen.

Beweegactiviteiten en doelstellingen

Wij denken daar anders over. Het plannen start altijd vanuit het domein Leren bewegen. Maar een beweegonderwijzer zal zich ook apart en doelbewust moeten richten op de andere twee doeldomeinen, omdat kinderen daar veel kunnen leren wat relevant en zinvol is voor het bewegen. Misschien zelfs wel voor meer kans op een leven lang bewegen. Het helpt om een onderscheid te maken tussen bewegen als doel en bewegen als middel. Veel kritische voorbeelden van Karel gaan over beweegactiviteiten die als didactisch hulpmiddel worden

ingezet in andere vormingsgebieden zoals rekenen. Bijvoorbeeld een kegelspel spelen in een rekenles is geen beweegonderwijs, maar rekenonderwijs. Het is aan een rekenexpert om te beoordelen of dit waardevol rekenonderwijs is. Het gaat niet om leren bewegen. Binnen een dynamische schooldag kun je beweegactiviteiten aanbieden in de klas. Dat is onder andere bedoeld om de sfeer te verbeteren. Het is geen beweegonderwijs, maar een beweegtussendoortje met als doel om even te ontspannen. Op onze scholen blijkt dat meer bewegen tijdens de schooldag ervoor zorgt dat kinderen zich prettiger voelen en een groter welzijn ervaren. Bewegen wordt als middel ingezet in een andere context dan de gymzaal.

Samen bewegen

Karel heeft een andere kijk op de vernieuwingen die in het beweegonderwijs in de afgelopen 25 jaar hebben

Terloops kunnen de twee andere doeldomeinen Samen bewegen en Betrokken bewegen meegenomen worden

plaatsgevonden. Bijvoorbeeld de kritiek die Karel levert op het boek *Samen bewegen regelen* (Hazelebach et al., 2023). Dat het in dit boek zou gaan om instrumentalisering van het bewegen ter ere van 'sociale ontwikkeling' is onterecht. Het gaat in dit boek juist om het beter leren regelen van bewegen, waardoor ook het leren bewegen en betrokken bewegen beter verloopt. Het gaat om de reguleringsuitdaging: kinderen leren in diverse complexe contexten de 'beweegdiversiteit' als groep te organiseren op een sociaal rechtvaardige wijze. Karel heeft gelijk dat een leerling minder beweegbeurten krijgt, omdat die een medeleerling moet hulpverleners of een spel moet begeleiden, maar over de volle acht jaar basisonderwijs zorgen deze regelbekwaamheden er uiteindelijk ook voor dat ze als groep beter gaan bewegen. De reguleringsdoelen, bijvoorbeeld arrangementen veilig herstellen, vraagt om expliciete aandacht van de leerkracht en kinderen kunnen geholpen worden om dat beter te leren herstellen. Bij groepsbinding (samen bewegen) gaat het niet alleen om samen regelen, maar ook om de groeps sfeer (gezamenlijkheid). Kinderen willen graag in een veilige groep bewegen en dan is het nodig dat de leerkracht ook specifiek aandacht besteedt aan wat een positieve en negatieve werksfeer is. Daarnaast raken kinderen ook meer betrokken bij bewegen als zij meer 'regeltaken' uitvoeren. Er is zelfs een (sub)kerndoel dat gaat over het passend maken van de beweegcontext door leerlingen.

Betrokken bewegen

Hetzelfde geldt voor het derde doeldomein betrokken bewegen (persoonswording). Karel schrijft zelf in zijn artikel: "Door het unieke van elk kind centraal te stellen kan het bewegingsonderwijs bijdragen aan de ontwikkeling van een persoonlijke identiteit. Het gaat Gordijn dus niet – in strikte zin – om het leren bewegen, maar om de bijdrage die het levert aan de vorming van de persoon. Al bewegend leren kinderen en jongeren zichzelf namelijk kennen en worden ze iemand. Ze leren niet alleen wat ze kunnen, maar ook wie ze zijn."

Dit is de kern van het domein 'persoonswording' (betrokken bewegen/subjectivering). Door alleen maar te bewegen zal elk kind zichzelf impliciet beter leren kennen. Daarom is het de taak van een beweegonderwijzer om een kind te bevragen of hij/zij tevreden is met wat die doet. De kans bestaat dat het kind alleen doet wat de leerkracht opdraagt of wat de vriendjes willen. Hoe weten we zeker dat wat een kind doet ook dat is wat die zelf wil? In een gesprek kan de leerkracht bevragen of een kind weet wat die aan het doen is of dat prettig, spannend of vervelend voelt. Bij oudere kinderen kan gevraagd worden welke positieve of negatieve gedachten (overwegingen) mogelijk van belang zijn bij de beweeguitvoering? Wij vinden het belangrijk om erachter te komen wat een kind waardeert en hoe die graag verder door wil bewegen. We hebben daarvoor DVD=W-gesprekjes ontwikkeld. In een kort gesprek stellen we drie

reflectie vragen: Wat doe je? Wat voel je? Wat denk je? Daarna komt de wilsvraag: Wat wil je daarmee?

In het artikel staan nog een aantal stellingen waarover we graag discussiëren.

Drie doeldomeinen onderscheiden

Karel stelt in zijn artikel:

"In de ontwikkelingspsychologie wordt de groei van jeugdigen naar volwassenheid geordend in leerlijnen (Hendriksen, 2012). De vooruitgang wordt uiteengelegd in een cognitief-, sociaal-emotioneel- en motorisch traject. Hierdoor lijkt het alsof kinderen en jongeren in elk van deze leerlijnen een op zichzelf staande, van de andere leertrajecten onderscheiden ontwikkeling doormaken. Ook aan de opsplitsing van het onderwijs in de doeldomeinen 'kwalificatie, socialisatie en subjectificatie' (Biesta, 2020) kleeft dit euvel. De opdeling verhindert dat er een geïntegreerde beïnvloeding kan plaatsvinden."

Hier zijn we het mee oneens. Door het theoretisch onderscheiden van de drie doeldomeinen door de leerkracht, die we verbinden met loopt't (socialisatie), lukt't (kwalificatie) en leeft't (subjectificatie), kan de beweegonderwijzer meer orderscheppen in de vele gebeurtenissen van de gymles. Afhankelijk wat de groep of een kind nodig heeft, zal de leerkracht kiezen voor een loopt't, lukt't of leeft't aanpassing in de les. Juist door het theoretische (planmatig) onderscheid kan de leerkracht in de praktijk voor een geïntegreerde oplossing kiezen.

Een tweede stelling waar we het niet mee eens zijn, gaat over het volgende stukje: Karel schrijft in zijn artikel: "Om verschillende redenen blijkt bewegingsonderwijs een betere vakaanduiding dan lichamelijke opvoeding. Niet alleen wordt met deze naam het onderscheid tussen lichaam en geest overschreden. Het omschrijft ook kernachtig de bedoeling van het vak."

Het gaat om de reguleringsuitdaging: kinderen leren in diverse complexe contexten de 'beweegdiversiteit' als groep te organiseren op een sociaal rechtvaardige wijze

Wij vinden het belangrijk om erachter te komen wat een kind waardeert en hoe die graag verder door wil bewegen

De kern van bewegingsonderwijs is voor Karel 'leren bewegen'. De term bewegingsonderwijs heeft in de afgelopen 30 jaar terecht de plaats ingenomen van lichamelijke opvoeding. Maar voor de nieuwe generatie beweegonderwijzers kleeft aan de term bewegingsonderwijs nog te veel de dominantie van 'leren bewegen'. Daarom kiezen wij voor een nieuwe term 'beweegonderwijs' om te verduidelijken dat het bewegingsonderwijs in de praktijk zich in de afgelopen twintig jaar verder heeft doorontwikkeld. Het gaat niet alleen om 'beweging', omdat een kind zich beweegt vanuit alle drie de doeldomeinen.

Bewegingsonderwijs gaat dus meer over leren bewegen. Wij pleiten voor de term: verdiepend beweegonderwijs. Een werkwijze om expliciet diepgang te creëren met de drie domeinen en kerndoelen is verdiepend beweegonderwijs. Daarbij werken we in een groepjes lessenreeks, waarbij we vier keer dezelfde les herhalen. In iedere les staat een domein/kerndoel meer centraal. Wetende dat alle drie domeinen altijd op elkaar inwerken. Dat is voor ons het prachtige risico van onderwijs. Planmatig beschrijven van de domeinen, een perspectief centraal stellen, daarnaar handelen in de les, maar ook ruimte bieden voor wat een leerling op dat moment nodig heeft. Het is aan de beweegonderwijzers om keuzes te maken en deze kerndoelen op een praktisch manier in te vullen.

Een belangrijk uitgangspunt voor ons is het gegeven dat niet alle kinderen elke les beter willen leren bewegen. De meeste kinderen komen niet naar de les beweegonderwijs om beter te leren bewegen. Dat denken veel opleiders en vakleerkrachten wel maar dat is onjuist. Sommige kinderen willen ook genieten van het bewegen wat lukt of lekker samen bewegen met een vriend of vriendinnetje. Als kinderen mogen genieten van wat ze kunnen, ontstaat vaak later wel de wens om het bewegen te verbeteren. Vooral bij de goede en grandioze bewegers. Daarom moet er ook bewust aandacht zijn voor de manier waarop kinderen betrokken willen zijn in de les beweegonderwijs en het niet alleen gaat over leren bewegen.

Tot slot

De makers van de nieuwe kerndoelen (2025) hebben een positievere kijk op de hedendaagse vernieuwingen waarbij er is gekozen voor het in samenhang ontwikkelen van de drie doeldomeinen: leren bewegen, samen bewegen en betrokken bewegen.

Karel heeft wel een terechte waarschuwing: zorg ervoor dat het bewegen voor de kinderen betekenisvol is. Betekenisvol kan volgens ons op meer manieren dan Karel aangeeft. We zijn benieuwd naar zijn reactie en die van andere vakcollega's. ●

Contact

n.keijser@scodelft.nl

Nick Keijser is vakleerkracht beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool De Waterhof en ambassadeur van de Beweegalliantie

Koen Lahnstein is vakleerkracht beweegonderwijs en coach Dynamische Schooldag op basisschool Freinetschool Delft

Kernwoorden

beweegonderwijs, bewegingsonderwijs, doeldomeinen, leren bewegen, samen bewegen, betrokken bewegen